SISÄMINISTERIÖN ASETUS POLIISIN VOIMAKEINOISTA SEKÄ KULKUNEUVON PYSÄYTTÄMISESTÄ

Yleistä

Sisäasiainministeriö on poliisilain (493/1995) 54 §:n 3 momentin nojalla antanut asetuksen poliisin voimakeinojen käyttämisestä (979/2004). Asetuksessa säädettiin muun muassa voimakeinojen käytön määritelmistä, voimakeinojen käyttöön varautumisesta ja siitä varoittamisesta, voimakeinojen valinnasta ja käytöstä, voimankäyttökoulutuksesta, oikeudesta kantaa ja käyttää voimankäyttövälineitä, voimankäyttövälineiden säilyttämisestä ja voimakeinojen käytön valvonnasta. Sisäasiainministeriö on saman poliisilain säännöksen nojalla erikseen antanut asetuksen kulkuneuvon pysäyttämisestä (1087/2001), jossa säädettiin muun muassa kulkuneuvon pysäyttämisessä käytettävistä merkeistä ja menetelmistä. Vuoden 1995 poliisilaki kumottiin uudella poliisilailla (872/2011), joka tuli voimaan 1 päivänä tammikuuta 2014. Vanhan poliisilain kumoamisen myötä kumoutuivat sen nojalla annetut alemmantasoiset säädökset ja määräykset.

Uuden poliisilain 9 luvun 10 §:n 2 momentin 6 kohdan mukaan sisäasiainministeriön asetuksella voidaan säätää tarkemmin voimakeinojen käytön määritelmistä, voimankäyttökoulutuksesta, voimankäytön harjoittelusta ja seurannasta, oikeudesta kantaa voimankäyttövälineitä, voimankäyttövälineiden säilyttämisestä sekä voimakeinojen käytön valvonnasta. Momentin 4 kohdan mukaan sisäasiainministeriön asetuksella voidaan säätää tarkemmin kulkuneuvon pysäyttämisessä käytettävistä merkeistä ja menetelmistä. Ehdotus sisäministeriön asetukseksi poliisin voimakeinoista sekä kulkuneuvon pysäyttämisestä koostuu mainittuja asioita koskevista säännöksistä siten, että ne kootaan yhteen asetukseen. Poliisilain 9 luvun 10 §:n 2 momentin 6 kohdan nojalla säädettävät asiat olisivat asetuksen 1 luvussa. Kulkuneuvon pysäyttämiseen liittyvät säännökset muodostaisivat asetuksen 2 luvun.

Asetusehdotuksen säännökset ovat pääosin samoja kuin vastaavat säännökset poliisin voimakeinojen käyttämisestä sekä kulkuneuvon pysäyttämisestä annetuissa sisäasiainministeriön asetuksissa. Poliisilain uudistamisen yhteydessä useat poliisin voimakeinojen käyttämisestä annetun asetuksen säännökset siirrettiin lain tasolle. Uuden poliisilain voimaantulon myötä voimakeinojen käyttöä koskevat perussäännökset, mukaan lukien varautumista ja käytöstä varoittamista, ampuma-aseen käyttöä sekä sitomista koskevat säännökset siirtyivät poliisilakiin (2 luvun 17–20 §). Voimakeinojen valinnasta ja käytöstä säädettiin aiemmin poliisin voimakeinojen käyttämisestä annetun asetuksen 4 §:ssä. Pykälän 2 momentissa säädettiin muun muassa, että voimakeinojen valinnassa ja käytössä on otettava huomioon voimakeinojen käytön todennäköiset vaikutukset ja seuraukset niiden kohteena olevaan henkilöön ja erityisesti sivullisten turvallisuuteen. Vaikutusten ja seurausten arvioinnin on oltava jatkuvaa. Mainitut näkökohdat todetaan poliisilain 2 luvun 17 §:än 1 momentin perusteluissa (HE 224/2010 vp) poliisin voimakeinojen käytön perussäännöksen tulkintaohjeiksi. Näistä asioista ei siten enää ole tarpeen säätää asetuksella.

Voimakeinojen käyttötarkoitusta ja voimakeinojen puolustettavuutta koskeviin perussäännöksiin ei uudessa poliisilaissa tehty muutoksia. Uuden poliisilain 2 luvun 17 §:n 1 momentti, joka on poliisin voimakeinojen käytön perussäännös, vastaa sisällöltään vuoden 1995 poliisilain 27 §:n 1 ja 2 momentin sääntelyä. Myöskään voimankäyttökoulutusta, voimankäyttövälineiden kantamista tai voimankäyttövälineiden säilyttämistä koskeviin asetustasoisiin säännöksiin ei ole katsottu tarpeelliseksi tehdä olennaisia muutoksia. Asetusehdotuksessa ei myöskään esitetä otettavaksi käyttöön uusia kulkuneuvon pysäyttämisessä käytettäviä menetelmiä.

Poliisilain 2 luvun 17 §:n 2 momentin mukaan poliisimiehellä on virantoimituksessa 1 momentin mukaisen voimankeinojen käytön oikeuden lisäksi oikeus hätävarjeluun siten kuin rikoslain 4 luvun 4 §:ssä säädetään. Poliisilain säännöksen mukaan poliisimies toimii tällaisessa hätävarjelussa virkavastuulla. Arvioitaessa hätävarjelun puolustettavuutta on otettava huomioon poliisimiehelle koulutuksensa ja kokemuksensa perusteella asetettavat vaatimukset. Ehdotettavassa asetuksessa on huomioitu poliisilain uudistamisen yhteydessä voimakeinojen käyttöä koskeviin säännöksiin tehdyt muutokset sekä aiempien asetusten säännösten yhdistämisen edellyttämät muutokset. Muun muassa voimakeinojen käytön määritelmää ja voimakeinojen käytön valvontaa koskevia asetuksen säännöksiä on ollut tarpeen päivittää. Asetuksesta myös jätettäisiin pois useita nykyisin tarpeettomaksi katsottavia säännöksiä.

Yksityiskohtaiset perustelut

1 luku.
1 §. Soveltamisala

Asetuksen 1 §:n 1 momentti toimisi johdantona asetuksen sisältöön. Momentti on tarpeen, sillä asetuksen säännökset koskevat edellä todetusti useita eri asiakokonaisuuksia.

Pykälän 2 momentissa todettaisiin ne virkamiehet, joihin asetusta sovellettaisiin. Asetus koskisi ensinnäkin poliisilain 1 luvun 12 §:ssä tarkoitettua poliisimiestä. Kyseisen säännöksen mukaan poliisimiehiä ovat valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädettävät päällystöön, alipäällystöön ja miehistöön kuuluvat virkamiehet. Lisäksi asetuksen 1 luvun säännökset koskisivat myös muuta poliisihallinnon palveluksessa olevaa virkamiestä, jonka haltuun on luovutettu voimankäyttöväline. Poliisin voimakeinojen käyttämisestä annettu sisäasiainministeriön asetus sisälsi vastaavansisältöisen säännöksen (1 §:n 1 momentti). Haltuun luovuttamisella tarkoitettaisiin voimankäyttövälineen antamista virkamiehen kannettavaksi. Voimankäyttöväline sekä sen kantaminen määritellään asetusehdotuksen 2 §:ssä. Asetusehdotuksen 1 §:n 2 momentti tarkoittaisi sitä, että esimerkiksi asetusehdotuksen voimankäyttövälineiden kantamisen edellytyksiä, voimankäyttövälineen säilyttämistä sekä voimakeinojen käytön valvontaa koskevia säännöksiä sovellettaisiin myös muihin poliisin palveluksessa oleviin virkamiehiin kuin poliisimiehiin. Poliisin palveluksessa olevan virkamiehen oikeudesta käyttää voimakeinoja turvatarkastuksessa säädetään poliisilain 3 luvun 4 §:ssä. Poliisilain 3 luvun 1 §:n mukaan turvatarkastuksen voi suorittaa poliisimies taikka muu poliisin hyväksymä tähän tehtävään koulutettu henkilö (turvatarkastaja).

Pykälän 3 momentissa olisi informatiivinen viittaus muun muassa poliisilain 2 luvun 17–20 §:ään. Viittaus on tarpeen erityisesti siitä syystä, että keskeiset voimakeinojen käyttöä koskevat perussäännökset ovat siirtyneet asetustasolta poliisilakiin. Uuden poliisilain voimaantullessa kumoutunut sisäasiainministeriön asetus kulkuneuvon pysäyttämisestä sisälsi säännöksiä muun muassa ampuma-aseen käyttämisestä. Voimakeinojen käyttöä koskevan poliisilain 2 luvun 17 §:n perusteluissa (HE 224/2010 vp) todetaan, että myös kulkuneuvon pysäyttämisessä noudatetaan poliisilain 2 luvun 17–20 §:n säännöksiä.

2 §. Määritelmät

Pykälän 1 kohdassa määriteltäisiin voimakeinojen käyttö. Poliisin voimankeinojen käyttämisestä annetun sisäasiainministeriön asetuksen 2 §:n 1 kohdan mukaan voimakeinojen käytöllä tarkoitettiin voimankäyttövälineen tai fyysisen voiman käyttämistä siten, että sillä pyritään vaikuttamaan tehtävän kohteena olevan henkilön käyttäytymiseen joko suoraan tai välillisesti. Säännöksen perusteluissa viitattiin poliisiasetuksen (1112/1995) 18 §:n 2 momentissa määriteltyihin poliisikäyttöön hyväksyttyihin voimankäyttövälineisiin.

Ehdotettavan asetuksen voimankeinojen käyttöä koskevaan määritelmään on johdonmukaisuuden vuoksi tarpeen lisätä esteen poistamisessa käytettävät menetelmät. Esteen poistamisen tarkoituksessa käytetyissä voimakeinoissa voi aiheutua esimerkiksi vahinkoa, joka edellyttää asetusehdotuksen 6 §:ssä tarkoitetun selvityksen tekemistä. Asia mainittiin jo voimakeinojen käyttämisestä annetun asetuksen perusteluissa. Poliisilain 2 luvun 17 §:n 1 momentissa voimakeinojen käyttötarkoituksena mainitaan muun muassa esteen poistaminen. Esteen poistamisessa voi olla tarpeen käyttää muita kuin viralliseksi poliisin voimankäyttövälineeksi hyväksyttyjä voimankäytön apuvälineitä. Tästä syystä ehdotettavassa säännöksessä mainittu fyysisen voiman käyttö tarkoittaisi ruumiinvoimien käytön lisäksi myös muiden kuin poliisin virallisten voimankäyttövälineiden käyttöä esteen poistamisen tarkoituksessa.

Voimakeinojen käyttöä koskevaan määritelmään on tarpeen lisätä myös kulkuneuvon ohjaamisessa (takaa-ajon hallinta) ja pysäyttämisessä käytettävien menetelmien käyttö. Kulkuneuvon pysäyttämisestä annetussa sisäasiainministeriön asetuksessa kulkuneuvon pysäyttämisessä käytettävistä voimakeinoista käytettiin nimitystä pakkopysäyttäminen. Termi on poliisitoiminnassa vakiintunut ja sitä käytettäisiin myös ehdotettavassa asetuksessa. Myös pakkopysäyttämisessä voi aiheutua vahinkoa tai vammoja, jotka edellyttävät asetusehdotuksen 6 §:ssä tarkoitetun selvityksen tekemistä.

Pykälän 2 kohdan mukaan voimankäyttövälineellä tarkoitettaisiin poliisista annetun valtioneuvoston asetuksen (1080/2013) 10 §:n 2 momentissa tarkoitettuja välineitä. Vastaava säännös sisältyi poliisin voimakeinojen käyttämisestä annetun asetuksen 2 §:n 2 kohtaan.

Pykälän 3 kohdassa määriteltäisiin voimankäyttövälineen kantaminen aiempaa asetusta vastaavalla tavalla. Kantaminen tarkoittaisi voimankäyttövälineen hallussa pitämistä. Voimankäyttövälinettä kantaisi henkilö, jonka hallussa ja hallinnassa olisi voimankäyttöväline. Siten myös voimankäyttövälineen käyttäminen sisältyisi kantamisen määritelmään. Kantamisella ei kuitenkaan tarkoitettaisi esimerkiksi voiman-

käyttövälineiden kuljettamista huoltoon tai niiden käsittelyä voimankäyttövälineen kantamisoikeuden edellyttämän koulutuksen ja harjoittelun aikana. Määritelmä poikkeaa ampuma-aselaissa (1/1998) käytetystä määritelmästä siitä syystä, että asetuksessa kantamisella tarkoitetaan minkä tahansa poliisikäyttöön hyväksytyn voimankäyttövälineen kantamista.

Pykälän 4 kohdassa määriteltäisiin aiemman asetuksen tapaan voimankäyttökoulutus. Määrittelyn tarkoituksena on varmistaa, että Poliisiammattikorkeakoulussa ja poliisiyksiköissä voimankäyttökoulutuksen ja sen sisällön suunnittelussa huomioidaan kaikki asetuksessa määritellyt osa-alueet. Uuden poliisilain 2 luvun 17 §:n 2 momentissa säädetään poliisimiehen oikeudesta hätävarjeluun virantoimituksessa. Säännöksen perusteluissa (HE 224/2010 vp) todetaan, että käytännön tilanteissa hankalaksi ovat osoittautuneet erityisesti tilanteet, joissa poliisin voimankäyttöperuste ja rikosoikeudellinen hätävarjeluoikeus ovat limittyneet niin, että on vaikea osoittaa, kummasta tarkkaan ottaen on kyse. Esitöissä todetaan myös, että rajanveto viranomaistoimivaltuuksiin liittyvien tehtävien toteuttamisoikeuden ja jokaiselle kuuluvan puolustautumisoikeuden välillä on vaikeasti täsmennettävä, eikä rajanveto- ja tulkintaongelmia voida täysin poistaa lainsäädännöllisillä ratkaisuilla. Poliisiammattikorkeakoulussa fyysisen voiman käyttämisen koulutukseen kuuluu voimakeinojen käytön koulutuksen lisäksi koulutusta puolustustilanteissa selviytymiseen. Hätävarjelutilanteille ominaiset yllätyksellisyys ja olosuhteiden satunnaisuus asettavat rajoitteita mahdollisuuteen kouluttaa erilaisissa hätävarjelutilanteissa toimimiseen. Asetuksessa voimankäyttökoulutuksen määritelmää on joka tapauksessa tarpeen päivittää vastaamaan koulutuksen sisältöä siten, että ilmaisun "fyysisten voimakeinojen käyttö" sijasta uudessa asetuksessa käytetään ilmaisua "fyysinen voimankäyttö". Määritelmä fyysinen voimankäyttö tarkoittaisi sekä poliisilain 2 luvun 17 §:n 1 momentissa tarkoitettujen voimakeinojen käyttöön että saman poliisilain pykälän 2 momentissa tarkoitettuun puolustukseen liittyvää koulutusta.

Pykälän 5 kohdassa määriteltäisiin tasokoe. Säännös vastaisi poliisin voimakeinojen käytöstä annetun asetuksen 2 §:n 6 kohtaa. Tasokokeella tarkoitettaisiin testiä, jossa osoitetaan, että testattavalla on voimankäyttövälineen käytön edellyttämät tiedot ja taidot. Tasokokeen sisältö olisi voimankäyttövälinekohtaisesti Poliisihallituksen määrittämä.

Pykälän 6–10 kohdissa määriteltäisiin kulkuneuvon pysäyttämisessä käytettävät menetelmät. Kulkuneuvon pysäyttämisessä käytettävät voimakeinot olisivat samoja kuin aiemmin kulkuneuvon pysäyttämisestä annetussa asetuksessa säädetyt voimakeinot. Menetelmät olisivat siten kulkuneuvolla uhkaaminen, piikkimatto, sulku, edellä ajaminen, kiilaaminen, kiinniajaminen ja este.

Asetuksessa ei enää määriteltäisi ampuma-aseen käyttöä ja ampuma-aseella uhkaamista. Ampuma-aseen käytöstä säädetään uuden poliisilain 2 luvun 19 §:ssä. Säännöksen perusteluissa todetaan myös ampuma-aseella uhkaamisen määritelmä, eikä siitä ole tarpeen enää säätää asetuksentasoisesti.

3 §. Voimankäyttökoulutus, harjoittelu ja seuranta

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin voimankäyttökoulutuksen keskeisestä tarkoituksesta poliisin voimakeinojen käyttämisestä annetun asetuksen 5 §:ää vastaavasti.

Kaikkia poliisityön ja voimakeinojen käytön riskejä ei voida poistaa huolellisellakaan suunnittelulla ja koulutuksella. Voimakeinojen käyttöön nimenomaisesti soveltuvilla välineillä ja niiden käytön edellytysten ja vaikutusten koulutuksella on kuitenkin keskeinen merkitys niin poliisitoimenpiteiden kohteena olevien henkilöiden, poliisimiesten kuin ulkopuolistenkin oikeusturvalle. Kontrolloitu voimakeinojen käyttö edellyttää, että virkamies tuntee käytössään olevien voimankäyttövälineiden yleiset ominaisuudet ja ennustettavissa olevat vaikutukset sekä osaa käsitellä niitä asianmukaisesti.

Pykälän 2 momentissa todettaisiin poliisin voimakeinojen käytöstä annettua asetusta vastaavasti, että voimankäytön perus- ja kouluttajakoulutuksesta vastaa Poliisiammattikorkeakoulu. Voimankäytön ylläpitokoulutuksesta ja harjoittelusta vastaisi poliisiyksikkö. Harjoittelun ja koulutuksen käytännön toteuttamisesta vastaisi poliisiyksikön päällikkö. Kulkuneuvon pysäyttämisestä annetun sisäasiainministeriön asetuksen 23 §:ssä säädettiin, että poliisioppilaitoksen ja poliisiyksiköiden tulee antaa voimankäyttökoulutuksen yhteydessä kulkuneuvon pysäyttämiseen ja pakkopysäyttämiseen liittyvien asioiden koulutusta. Maininta siirrettäisiin ehdotettavaan asetuksen 3 §:n 2 momenttiin. Edellä mainitun 23 §:n mukaan koulutuksessa on erityisesti painotettava voimakeinojen oikeaa mitoittamista, taktisia menetelmiä, ampuma- ja kaasuaseen käyttömahdollisuuksia sekä käytännön harjoittelua. Säännöksen mainintaa voidaan pitää tarpeettomana. Poliisilain 1 luvun 3 §:n ja 2 luvun 17 §:n edellyttämää toimenpiteiden puolustettavuuden arviointia, 1 luvun 4 §:ssä säädettyä vähimmän haitan periaatetta sekä 9 §:ssä säädettyä mahdollisuutta luopua toimenpiteistä, samoin kuin muita poliisitoiminnan yleisiä periaatteita, tulee painottaa kaikessa voimankäyttökoulutuksessa.

Pykälän 3 momentti vastaisi pääasialliselta sisällöltään poliisin voimakeinojen käyttämisestä annetun asetuksen 5 §:n 3 momenttia. Poliisiyksikön olisi järjestettävä 1 momentissa tarkoitetuille henkilöille ylläpitävää koulutusta ja harjoittelua poliisista annetun valtioneuvoston asetuksen 10 §:n 2 momentissa tarkoitettujen eri ampuma-asetyyppien ja muiden voimankäyttövälineiden käytössä sekä fyysisessä voimankäytössä vähintään kaksi kertaa vuodessa. Koulutusta ja harjoittelua olisi järjestettävä niihin voimankäyttövälineisiin, joita poliisimies tai muu poliisihallinnon palveluksessa oleva virkamies kantaa. Poliisista annetun valtioneuvoston asetuksen 1 §:n 2 momentin mukaan poliisimiehiä ovat myös siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain perusteella poliisitehtäviin nimitetyt poliisimiehet. Työnantajan olisi järjestettävä ylläpitävää koulutusta myös tällaisille poliisimiehille.

Voimankäytön kenttäkouluttajajärjestelmä perustettiin vuonna 1997. Sen tehtävänä on ylläpitää poliisimiesten ammatillista osaamista sekä kehittää sitä taktiikan ja voimakeinojen käytön alueella. Poliisiammattikorkeakoulu vastaa kenttäkouluttajajärjestelmän ylläpitämisestä ja voimankäyttökoulutuksen koordinoinnista. Kenttäkouluttajajärjestelmää ylläpidetään vuosittain järjestettävillä kouluttajakursseilla, joilla varmistetaan, että eri yksiköissä on riittävä määrä kouluttajia. Kouluttajien ammattitaitoa ylläpidetään tiedottamisella, yhteydenpidolla, kouluttajamateriaalin jakamisella ja määräajoin toistuvien kouluttajatutkintojen päivityksillä. Poliisimiehen sekä 1 momentissa mainitun muun virkamiehen tulisi 3 momentin mukaan osallistua vuosittain vähintään kahteen erillisinä päivinä järjestettävään voimankäyttökouluttajan antamaan koulutukseen kantamiensa voimankäyttövälineiden ja fyysisen voimankäytön osalta sekä määräajoin suoritettava hyväksytysti tasokoe.

Myös velvollisuudesta tasokokeen suorittamiseen koskien muiden voimakeinojen käyttöä säädettäisiin pykälän 3 momentissa aiempaa asetusta vastaavasti. Ampuma-aseen ja muiden voimankäyttövälineiden käytön sekä fyysisen voimankäytön koulutuksen kehittämisessä on tehty järjestelmällistä ja pitkäjänteistä työtä jo yli kolmenkymmenen vuoden ajan, eikä koulutus- ja harjoitteluvaatimuksiin ole tarpeen esittää muutoksia.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin poliisiyksiköiden velvollisuudesta ylläpitää rekisteriä aseistuksesta, koulutuksesta ja harjoittelusta aiemman poliisin voimakeinoista annetun asetuksen 5 §:n 4 momenttia vastaavasti. Myös oikeudesta toimia voimankäyttökouluttajana säädettäisiin asetusehdotuksen 3 §:n 5 momentissa samansisältöisesti kuin aiemman asetuksen 5 §:n 5 momentissa.

4 §. Oikeus kantaa ja käyttää voimankäyttövälineitä

Pykälän 1 momentti vastaisi poliisin voimakeinojen käytöstä annetun asetuksen 6 §:n 1 momenttia. Poliisimies tai poliisihallinnon palveluksessa oleva muu virkamies voisi siten jatkossakin kantaa voimankäyttövälinettä vain, jos hän on saanut kyseisen voimankäyttövälineen käyttöön koulutuksen, osallistunut 3 §:ssä mainittuun ylläpitävään koulutukseen ja harjoitteluun sekä suorittanut voimankäyttövälineen tasokokeen hyväksytysti. Tällä pyritään varmistamaan se, että voimakeinojen käyttö on mahdollisimman turvallista ja kontrolloitua. Vaikka voimankäyttövälineen käyttämisen voidaan edellä 2 §:n 3 momentin perusteluissa todetusti katsoa sisältyvän voimankäyttövälineen hallussapitoon, selvyyden vuoksi säännöksessä mainittaisiin, että edellä mainitut edellytykset koskevat myös voimankäyttövälineen käyttämistä. Virkamiehen tulee kieltäytyä virkatehtävän suorittamiseksi sellaisen voimankäyttövälineen vastaanottamisesta, johon hänellä ei ole koulutusta ja johon hän ei ole suorittanut tasokoetta. Edellä 2 §:n 3 kohdan perusteluissa todetusti kantamisella ei tarkoitettaisi esimerkiksi voimankäyttövälineiden kuljettamista huoltoon. Valtion omistamien ampuma-aseiden, aseen osien ja patruunoiden hallussapidosta henkilön tehtävien hoitamisen perusteella säädetään ampuma-aselain (1/1998) 17 §:n 1 momentin 2 kohdassa.

Pykälän 2 momentin mukaan 1 momentin edellytykset eivät koskisi ampuma-aseen kantamista ja käyttämistä eläimen lopettamista varten. Säännöksen sisältö vastaisi poliisin voimakeinojen käytöstä annetun asetuksen 6 §:n 2 momenttia. Poikkeus koskisi ampuma-aseen kantamista ja käyttämistä eläimeen liittyvällä poliisin tehtävällä. Ampuma-aseen kantaminen ja käyttäminen edellyttäisi tällaisessakin tilanteessa riittävää perehtyneisyyttä ampuma-aseen käyttöön ja eläinten lopettamiseen. Perehtyneisyydellä tarkoitettaisiin esimerkiksi kokemusta metsästystoiminnasta kyseessä olevalla asetyypillä. Voimassa olevan poliisilain eläimen kiinniottamista ja lopettamista koskeva 2 luvun 16 § eroaa vuoden 1995 poliisilain 25 §:stä siten, että eläimen lopettaminen mainitaan vasta viimesijaisena keinona. Säännöksen perustelujen (HE 224/2010 vp) mukaan lisäyksen tarkoituksena on korostaa vaihtoehtoisten keinojen riittävää kartoittamista tapauskohtaiset olosuhteet huomioon ottaen.

5 §. Voimankäyttövälineiden säilyttäminen

Pykälä vastaisi kokonaisuudessaan poliisin voimakeinojen käyttämisestä annetun asetuksen 7 §:ää. Lähtökohtaisesti voimankäyttövälineitä olisi säilytettävä poliisin ti-

loissa. Perustellusta syystä voimankäyttövälineitä voitaisiin säilyttää muuallakin. Esimerkiksi haja-asutusalueella työskentelevällä poliisimiehellä voi olla tarve virkatehtävälle lähtemisen vuoksi tilapäisesti säilyttää voimankäyttövälineitä kotonaan. Kaikkia voimankäyttövälineitä tulee säilyttää siten, että niiden joutuminen asiattomien haltuun on estetty sekä siten, että ne eivät muuten aiheuta vaaraa. Ampuma-aseita ja patruunoita on lisäksi säilytettävä ampuma-aselaissa säädetyllä tavalla. Poliisiyksikön päällikkö voi antaa aseiden säilyttämisestä tarkempia yksikkökohtaisia määräyksiä. Poliisiyksiköiden on myös järjestettävä voimankäyttövälineiden huoltamista ja säilyttämistä varten riittävästi tarkoitukseen soveltuvia ja turvallisia tiloja.

6 §. Voimakeinojen käytön valvonta

Pykälässä säädettäisiin voimakeinojen käytöstä laadittavista selvityksistä. Säännös vastaisi sisällöltään pääasiallisesti poliisin voimakeinojen käyttämisestä annetun asetuksen 8 §:ää. Voimakeinojen käytön ohjaus ja kehittäminen voimakeinojen käytön haittojen vähentämiseksi edellyttää muun muassa, että käytettävissä on ajantasaista tietoa eri välineiden toiminnasta. Tästä syystä selvitykset ovat ehdottoman tärkeässä asemassa, vaikka selvityksen tekemisen velvollisuudessa voidaankin nähdä ongelmakohtia esimerkiksi voimakeinoja käyttäneen virkamiehen oikeusaseman kannalta eräissä tilanteissa. Pykälän 1 momentin mukaan selvitys voimankäyttövälineiden käytöstä tulisi tehdä Poliisihallituksen erikseen antaman määräyksen mukaisesti. Erikseen Poliisihallitus voisi määrätä myös esimerkiksi käsirautojen käytön raportoinnista.

Pykälän 2 momentin mukaan Poliisihallitus antaisi tarkemmat määräykset 1 momentissa tarkoitettujen selvitysten sisällöstä sekä poliisiyksiköiden velvollisuudesta toimittaa voimankäyttöä koskevat selvitykset Poliisiammattikorkeakoululle ja selvitysten perusteella tehtävistä yhteenvedoista ja tutkimuksista.

Selvitys olisi jatkossa laadittava myös poliisilain 2 luvun 17 §:n 2 momentissa tarkoitetusta hätävarjelusta 1 momentissa mainittujen kriteerien täyttyessä. Uuden poliisilain 2 luvun 17 §:n 2 momentin mukaan poliisimiehellä on virantoimituksessa 1 momentin mukaisen voimakeinojen käytön oikeuden lisäksi oikeus hätävarjeluun siten kuin rikoslain 4 luvun 4 §:ssä säädetään. Poliisilain säännöksen mukaan poliisimies toimii tällaisessa hätävarjelussa virkavastuulla. Arvioitaessa hätävarjelun puolustettavuutta on otettava huomioon poliisimiehelle koulutuksensa ja kokemuksensa perusteella asetettavat vaatimukset. Hätävarjelua koskeva momentti lisättiin poliisilain voimakeinojen käyttöä koskevaan pykälään sen uudistamisen yhteydessä. Säännöksen perusteluissa (HE 224/2010 vp sekä HE 44/2002 vp) on todettu muun ohessa, että rajanveto viranomaistoimivaltuuksiin liittyvien tehtävien toteuttamisoikeuden ja jokaiselle kuuluvan puolustautumisoikeuden välillä on vaikeasti täsmennettävä. Lakiin tehdyn lisäyksen johdosta myös ehdotettavaan asetukseen on tarpeen tehdä maininta siitä, että myös hätävarjelua koskevassa rikoslain säännöksessä tarkoitetusta puolustusteosta on laadittava voimakeinojen käyttöä vastaava selvitys. Valvonnan piiriin kuuluisi siten myös sellainen poliisin virantoimitukseen liittyvä voimankäyttö, joka sisältyy muuhun oikeuteen kuin voimakeinojen käyttöoikeuteen virkatehtävän suorittamiseksi.

Ensisijaisesti selvityksen laatisi voimakeinoja tilanteessa käyttänyt virkamies, jos tämä on mahdollista esimerkiksi loukkaamatta virkamiehen oikeutta itsekriminoin-

tisuojaan. Jos mainittu virkamies on estynyt tai kieltäytyy selvityksen tekemisestä, selvityksen laatisi lähin esimies, esimerkiksi kenttäjohtaja.

2 luku.

Kulkuneuvon pysäyttämistä koskevat säännökset

Asetuksen 2 luvussa säädettäisiin poliisilain 9 luvun 10 §:n 2 momentin 4 kohdan nojalla kulkuneuvon pysäyttämisessä käytettävistä merkeistä ja menetelmistä. Asetusehdotuksen 1 §:n 2 momentin mukaan säännökset koskisivat ainoastaan poliisimiehiä.

Kulkuneuvon pysäyttämisestä annettu sisäasiainministeriön asetus (1087/2001) sisälsi monia sellaisia säännöksiä, joiden mukaiset poliisimiestä koskevat velvollisuudet ovat suoraan laista johtuvia. Poliisilain 1 luvussa säädetyt poliisitoiminnan yleiset periaatteet edellyttävät muun muassa, että poliisin tulee toimia asiallisesti ja sovinnollisuutta edistäen ja poliisin toimenpiteiden on oltava perusteltuja suhteessa tehtävän tärkeyteen ja kiireellisyyteen sekä tilanteen kokonaisarviointiin vaikuttaviin seikkoihin. Vähimmän haitan periaate ja tarpeellisuusvaatimus edellyttävät, että kenenkään oikeuksiin ei puututa enempää kuin on tarpeen. Poliisilain 2 luvun 17 §:n 1 momentin voimankäyttösäännöksessä mainitaan voimakeinojen käytön kriteerinä nimenomaisesti tarpeellisuus. Voimakeinoja tulee käyttää vasta jos muut keinot, erityisesti kehotukset ja käskyt, eivät tehoa.

Edellä mainituista syistä on selvää, että tavanomaisessa ajoneuvon pysäytystilanteessa poliisimiehen on esimerkiksi vältettävä korostettuja toimintatapoja, eikä poliisimies saa toiminnallaan aiheuttaa tarpeetonta vaaraa. Myöskään velvollisuudesta tilanteen vaatiessa toistaa pysäytysmerkki ei ole tarpeellista erikseen säätää asetuksella. Selvää on myös, että jos esimerkiksi tieliikenteessä ajoneuvon seuraamisessa joudutaan poikkeamaan yleisistä tieliikennesäännöistä, poliisimiehen on noudatettava tieliikennelain (297/1981) sekä tieliikenneasetuksen (182/1982) poikkeussäännöksiä sekä hälytysajoa koskevaa ohjeistusta.

Kaikessa poliisitoiminnassa on huomioitava tehtävän kohteena olevien henkilöiden sekä sivullisten turvallisuus, samoin kuin poliisimiesten oma työturvallisuus. Kulkuneuvon pysäyttämiseen on kaikissa tilanteissa varauduttava tehtävän ja olosuhteiden edellyttämällä tavalla. Tavanomaisessa kulkuneuvon pysäytystilanteessa on esimerkiksi muusta liikenteestä johtuen kiinnitettävä huomiota sopivan pysäytyspaikan ja hetken valintaan. Varautumistoimia ovat myös normaaliin poliisitoimintaan kuuluvat tehtävän kohteen tunnistamiseen liittyvät toimenpiteet, esimerkiksi aiemmassa asetuksessa mainittu ajoneuvokyselyn tekeminen tietojärjestelmistä. Tavanomaiseen poliisitoimintaan kuuluu myös tehtävään liittyvien riskien ja resurssitarpeen arviointi, johon liittyy esimerkiksi työturvallisuudesta huolehtiminen kulkuneuvojen pysähtymisen jälkeisissä toimenpiteissä. Näihin seikkoihin kiinnitetään huomiota poliisin koulutuksessa sekä harjoittelussa.

Kulkuneuvon pysäyttämisestä annettu asetus sisälsi myös useita kulkuneuvon pysäyttämiseen liittyvään poliisin taktiseen toimintaan liittyviä säännöksiä, joiden mukaista menettelyä voidaan pitää normaalina toimintana erilaisissa monipartiotehtävissä. Kulkuneuvon pysäyttämiseen liittyvää toimintaa voidaan taktiikan ja tehtävien

johtamisen osalta tarvittaessa ohjata Poliisihallituksen ohjeistuksella ja määräyksillä poliisin hallinnosta annetun lain nojalla. Asetusehdotuksen 2 luku sisältäisi huomattavasti vähemmän säännöksiä kuin kulkuneuvon pysäyttämisestä annettu aiempi asetus.

7 §. Kulkuneuvon pysäyttämisessä käytettävät merkit

Pykälän 1 momentin mukaan kulkuneuvoa pysäytettäessä poliisimiehen antamien merkkien ja määräysten tulisi olla selvästi havaittavia, ymmärrettäviä ja yksiselitteisiä. Pykälän 2 momentin mukaan poliisimiehen tulisi pyrkiä antamaan pysäytysmerkki kyseiselle kulkuvälineelle säädetyllä tavalla. Pysäytysmerkki tai -määräys voitaisiin antaa myös suullisesti, käsimerkein, valomerkein tai muutoin yleisesti tunnistettavin merkein. Esimerkiksi poliisin pysäytysmerkeistä tieliikenteessä säädetään erikseen tieliikenneasetuksessa. Käytännössä pysäytysmerkin antaminen nimenomaisesti säädetyllä tavalla ei kaikissa tilanteissa ole mahdollista, vaikka esimerkiksi tieliikenneasetuksessa säädetyt liikenteen valvojan antamat merkit kattavat suurimman osan asetusehdotuksen säännöksessä mainituista merkinantotavoista. Tästä syystä on tärkeää, että pysäytysmerkin tai määräyksen tarkoitus ja kohde on merkin antotavasta riippumatta selkeä. Merkin tai määräyksen selkeys edellyttää myös sitä, että toimenpiteiden kohteena olevan kulkuneuvon kuljettajalla on mahdollisuus tunnistaa merkin antaja poliisimieheksi. Tunnistamisen mahdollisuus varmistetaan esimerkiksi käyttämällä poliisin tunnuksilla varustettua kulkuneuvoa pysäytystilanteessa, virkavaatetuksen käytöllä tai tieliikenneasetuksessa säädettyjen pienoiskoossa olevien liikennemerkkien käytöllä.

8 §. Voimakeinojen käyttäminen kulkuneuvon pysäyttämisessä

Kuten aiemman kulkuneuvon pysäyttämisestä annetun sisäasiainministeriön asetuksen 4 §:ssä mainittiin, kulkuneuvon pysäyttämisessä voidaan joutua turvautumaan voimakeinoihin. Poliisilain 2 luvun 17 §:n 1 momentissa säädetyt voimakeinojen käytön edellytykset ja voimakeinojen käytössä huomioon otettava näkökohdat ja rajoitukset, mukaan lukien voimakeinojen käyttöä rajoittavat periaatteet, koskevat myös voimakeinojen käyttöä kulkuneuvon pysäyttämisessä. Erityisesti kulkuneuvon pysäyttämisessä tilanteen kokonaisarvioinnissa huomioitavat seikat mainittaisiin edelleen asetuksen voimakeinojen käyttöä kulkuneuvon pysäyttämisessä koskevassa yleissäännöksessä. Poliisin tavoitteena pakkopysäytystilanteessa on toimenpiteiden kohteena olevan kulkuneuvon mahdollisimman turvallinen ja viivytyksetön pysäyttämien. Pakkopysäyttämisessä olisi erityisesti otettava huomioon ensinnäkin liikenneolosuhteet. Näihin kuuluisivat esimerkiksi liikenneympäristö, liikenteen vilkkaus sekä sää- ja valaistusolosuhteet. Myös toimenpiteiden kohteena olevan kulkuneuvon kuljettajan ajotapa olisi huomioitava voimakeinojen käytössä. Aiemman kulkuneuvon pysäyttämisestä annetun asetuksen 12 §:n 2 momentin mukaan pakkopysäyttämisessä oli otettava huomioon muun muassa kuljettajan todennäköinen tila. Pysäyttämistilanteessa kulkuneuvon kuljettajan tila on useimmiten pääteltävissä lähinnä ajotavasta, joten säännöksen sanamuodon muutosta pidetään tältä osin tarpeellisena. Säännöksessä on edelleen tarpeen mainita voimakeinojen käytössä huomioitavina tekijöinä kulkuneuvon laatu, paino ja nopeus, koska nämä tekijät liittyvät olennaisesti voimakeinojen käytön ennakoitavissa oleviin vaikutuksiin. Poliisilain 2 luvun 17 §:n

1 momentti edellyttää poliisin voimakeinojen käytössä kaikkien tilanteen kokonaisarvosteluun vaikuttavien seikkojen huomioimista. Ehdotettavan asetussäännöksen mukaan myös muut pysäyttämiseen mahdollisesti vaikuttavat seikat olisi huomioitava voimakeinojen käyttöön turvautumisessa. Aiempi asetussäännös sisälsi vastaavan maininnan. Esimerkiksi erilaisten kulkuneuvotyyppien moninaisuudesta liittyvistä syistä on luonnollisesti mahdollista, että turvallisin tehokas keino kulkuneuvon pysäyttämiseen saattaa joissain olosuhteissa olla myös muu kuin asetusehdotuksessa mainittu keino.

Pykälän 1 momentin mukaan sivullisten turvallisuuteen olisi kiinnitettävä erityistä huomiota. Lisäksi pysäytysmerkin tai määräyksen laiminlyöneen kulkuneuvon seuraamisessa olisi jatkuvasti tehtävä tilanteen kokonaisarviointia ja poliisin toimenpiteiden mitoituksen harkintaa. Poliisin toimenpide on suhteellisuusperiaatetta koskevan poliisilain 1 luvun 3 §:n mukaan laillinen ainoastaan edellytyksin, että se on olosuhteisiin nähden puolustettava. Puolustettavuuden ja tarpeellisuuden kriteerit mainitaan erikseen myös voimakeinojen käyttöä koskevassa poliisilain 2 luvun 17 §:n 1 momentissa. Momentin mukaan voimakeinojen käytön puolustettavuus arvioidaan tilanteen kokonaisarviointina. Poliisilain 1 luvun 9 §:n 1 momentin mukaan poliisilla on oikeus luopua toimenpiteestä, jos sen loppuun suorittaminen voisi johtaa kohtuuttomaan lopputulokseen tavoiteltavaan päämäärään nähden. Näistä syistä asetuksessa ei enää erikseen säädettäisi moottoripyörän ja mopon pysäyttämisessä käytettävistä menetelmistä. Näiden kulkuneuvojen erityispiirteet on huomioitava muun muassa asetuksen 8 §:ssä mainittujen kriteerien johdosta voimakeinojen käyttöä ja sovellettavaa menetelmää harkittaessa.

Aiemman kulkuneuvon pysäyttämisestä annetun asetuksen 12 §:n mukaan pakkopysäyttämisessä oli erityisesti kiinnitettävä huomiota sivullisten turvallisuuteen. Asiaa on edelleen tarpeen korostaa asetuksessa. Poliisilain 2 luvun 17 §:n 1 momentin perusteluissa (HE 224/2010 vp) säännöksen tulkintaohjeina on pidettävä, että voimakeinojen valinnassa ja käytössä on otettava huomioon voimakeinojen käytön todennäköiset vaikutukset ja seuraukset niiden kohteena olevaan henkilöön ja erityisesti sivullisten turvallisuuteen. Vaikutusten ja seurausten arvioinnin on oltava jatkuvaa. Erityisesti takaa-ajotilanteet ovat niiden luonteen vuoksi riskialttiita toimenpiteiden kohteena olevassa kulkuneuvossa olevien henkilöiden turvallisuuden, poliisimiesten työturvallisuuden sekä sivullisten turvallisuuden näkökulmasta. Liikkuvassa tilanteessa muun muassa sivullisille aiheutuvien riskien ennakointi ja arviointi voi olla vaikeaa.

Edellä mainituista syistä myös tilanteen kokonaisarvioinnin sekä poliisin toimenpiteiden mitoituksen harkintaa on tarpeen erikseen korostaa kulkuneuvon pysäyttämisessä käytettäviä voimakeinoja koskevassa yleissäännöksessä. Asia huomioitiin monin paikoin myös aiemmassa kulkuneuvon pysäyttämisestä annetussa asetuksessa. Kuitenkin esimerkiksi aiemman asetuksen 6 §:n maininta siitä, että pysäytettävää ei tule pitää vaarallisena, ellei siihen ole perusteltuja syitä, on poliisitoiminnan yleisten periaatteiden johdosta selvä lähtökohta asetusehdotuksen 8 §:n 1 momentissa tarkoitetun kokonaisarvioinnin ja toimenpiteiden mitoituksen harkinnassa, johon luonnollisesti sisältyy myös poliisilain mahdollistamaan toimenpiteistä luopumiseen liittyvä harkinta. Aiemman asetuksen 8 §:n 2 momentin mukaan tilanteen kokonaisarvioinnin perusteella tuli myös harkita tehtävän siirtämistä tutkintapainotteiseksi, minkä on katsottava nimenomaan tarkoittavan toimenpiteestä luopumisen harkintaa takaa-

ajotilanteessa. Kokonaisarviointiin vaikuttavat luonnollisesti säännöksessä mainittujen seikkojen lisäksi esimerkiksi kulkuneuvon pakenemisen syyn sekä poliisin pysäytystoimenpiteillä tavoiteltavan lopputuloksen arviointi sekä näiden suhde toimenpiteisiin sisältyviin ennakoitavissa oleviin riskeihin. Koska arviointi voi tilanteiden nopean kehittymisen vuoksi usein olla vaikeaa, on muiden toimintavaihtoehtojen huomioon ottaminen korostetun tärkeää.

Pykälän 2 momentin mukaan pysäytettävä kulkuneuvo olisi ennen toimenpiteisiin ryhtymistä pyrittävä ohjaamaan turvalliselle pysäytyspaikalle sekä alentamaan sen nopeutta. Aiemman kulkuneuvon pysäyttämisestä annetun asetuksen 8 ja 12 § sisälsivät vastaavat säännökset. Mahdollisuuteen ohjata pysäytettävä kulkuneuvo turvalliselle pysäytyspaikalle vaikuttavat keskeisesti esimerkiksi lähtötilanteen liikenneolosuhteet sekä kulkuneuvon pysäyttämisen tarpeen kiireellisyyden arviointiin vaikuttavat seikat. Koska kysymys on joka tapauksessa kulkuneuvon pysäyttämisessä käytettävien voimakeinojen mahdollisimman turvallisen käytön kannalta olennaisista seikoista, katsotaan niiden korostaminen asetussäännöksessä edelleen tarpeelliseksi. Aiemman asetuksen 15 §:n 1 momentissa säädettiin, että poliisikulkuneuvossa on pakkopysäytystilanteessa käytettävä hälytyslaitteita. Velvollisuutta voidaan pitää selvänä jo esimerkiksi ehdotettavan asetuksen 8 §:n 1 momentin mukaisen sivullisten turvallisuuden huomioimisen vaatimuksen johdosta, joten erillistä hälytyslaitteiden käyttöä koskevaa säännöstä ei enää katsota tarpeelliseksi.

Sekä tehtävään osallistuvien virkamiesten että muun liikenteen turvallisuuden kannalta on tärkeää, että kulkuneuvon pysäyttämiseen liittyvään tehtävään osallistuvat ovat ennalta tietoisia käytettävistä pakkopysäytystoimenpiteistä. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että pakkopysäytystoimenpiteestä on mahdollisuuksien mukaan ilmoitettava ennakkoon kaikille toimintaan osallistuville. Sääntely vastaisi pääosin aiemman asetuksen 10 §:n 2 momenttia. Ilmoittamisvelvollisuus korostuisi erityisesti silloin, kun käytettäisiin piikkimattoa tai estettä. Säännöksen sanamuoto huomioisi sen, että ilmoituksen tekemiseen ei kiiretilanteessa kaikissa olosuhteissa välttämättä ole mahdollisuutta.

Hallitun voimakeinojen käytön kannalta merkittäviä ovat myös pakkopysäytystilanteiden varalta tehtävät ennakkosuunnitelmat, joista säädettiin aiemman asetuksen 11 §:ssä. Poliisiyksiköiden velvollisuudesta varautua ennalta pakkopysäytystilanteisiin säädettäisiin ehdotettavan asetuksen 8 §:n 3 momentissa.

Pykälän 4 momentin mukaan pakkopysäyttämisessä saataisiin käyttää 9–14 §:ssä säädettyjä voimakeinoja. Aiemman kulkuneuvon pysäyttämisestä annetun asetuksen 21 §:ssä säädettiin ampuma-aseen käyttämisestä kulkuneuvon pysäyttämisessä. Todetusti poliisilain 2 luvun 19 §:n perustelujen (HE 224/2010 vp) mukaan myös kulkuneuvon pysäyttämisessä noudatettaisiin poliisilain 2 luvun 17—20 §:n säännöksiä. Tästä syystä pykälän 4 momentti sisältäisi informatiivisen viittaussäännöksen poliisilain ampuma-aseen käyttöä koskevaan säännökseen. Poliisilain 2 luvun 17 §:n perusteluissa tulkintaohjeina mainitaan muun muassa sivullisten turvallisuuden erityinen huomioiminen. Tästä syystä tarpeettomana voidaan pitää myös aiemman kulkuneuvon pysäyttämisestä annetun asetuksen 21 §:n erillistä mainintaa siitä, että jos kulkuneuvossa on useampi kuin yksi henkilö, ampuma-aseen käytön edellytykset on otettava huomioon kaikkien kulkuneuvossa olevien henkilöiden osalta.

9 §. Menetelmät tie- tai maastoliikenteeseen käytettävän kulkuneuvon pysäyttämisessä

Pykälän mukaan tie- tai maastoliikenteeseen käytettävän kulkuneuvon pysäyttämisessä voitaisiin käyttää edellä ajamista, estettä, kiilaamista, kiinniajamista, kulkuneuvolla uhkaamista, piikkimattoa ja sulkua. Kyseiset voimakeinot sisältyivät aiemman kulkuneuvon pysäyttämisestä annetun sisäasiainministeriön asetukseen säännöksiin.

Toisin kuin kulkuneuvon pysäyttämisestä annetussa aiemmassa sisäasiainministeriön asetuksessa, ehdotettavassa asetuksessa ei enää erikseen säädettäisi maastokulkuneuvon ja mopon pakkopysäyttämisessä käytettävistä menetelmistä. Tämän sijasta asetuksessa säädettäisiin menetelmistä tieliikennelaissa (267/1981) tai maastoliikennelaissa (1710/1995) tarkoitettuun tie- tai maastoliikenteeseen käytettävän kulkuneuvon pysäyttämisessä. Sääntely vastaisi tältä osin rajavartiolaitoksen menetelmistä kulkuneuvon pysäyttämisessä ja voimakeinojen käyttämisessä annettua sisäasiainministeriön asetusta (656/2005). Ehdotettavan asetuksen 8 §:n 1 momentin mukaan kulkuneuvon pysäyttämisessä käytettäviin voimakeinoihin turvautumisessa olisi otettava huomioon muun muassa pysäytettävän kulkuneuvon laatu, paino ja nopeus sekä muut pysäyttämiseen vaikuttavat seikat. Siten pysäytettävän kulkuneuvon ominaisuudet on otettava pysäytyksessä käytettävän menetelmän valinnassa huomioon jo kyseisen säännöksen mukaan. Erillistä säännöstä esimerkiksi maastoajoneuvon pysäyttämiseen käytettävistä menetelmistä ei enää katsota tarpeelliseksi.

10 §. Edellä ajaminen

Edellä ajaminen olisi 2 §:n määritelmän mukaan pysäytettävän kulkuneuvon etenemisen estämistä sen edessä ajamalla ja alentamalla ajonopeutta vähitellen. Asetuksen 10 §:ssä säädettäisiin olosuhteista, joissa edellä ajaen tapahtuvasta pysäytysyrityksestä olisi luovuttava. Säännöksessä mainittaisiin aiemman kulkuneuvon pysäyttämisestä annetun asetuksen 18 §:ää vastaavasti, että toimenpiteestä olisi luovuttava, jos näyttää ilmeiseltä, että pysäytettävä ajaa tarkoituksellisesti kiinni poliisin kulkuneuvoon. Samoin pysäytysyrityksestä olisi luovuttava, jos pysäytettävä lähtisi ohittamaan poliisin kulkuneuvoa paikassa, jossa näkyvyys on riittämätön, tiellä on kohtaavaa liikennettä tai ohittamisesta aiheutuu muuta vaaraa. Muuna vaarana kyseeseen voisivat tulla esimerkiksi liikenneolosuhteista johtuvat vaaratekijät. Säännöksen tarkoituksena olisi korostaa pysäytysmenetelmään liittyvien riskien välttämistä.

11 §. Este

Asetuksen 2 §:n määritelmän mukaan esteellä tarkoitettaisiin kulkuneuvon reitille asetettua kulkuneuvoa taikka muuta esinettä tai rakennelmaa, jonka avulla pyritään estämään pysäytettävän kulkuneuvon kulku. Asetuksen 11 §:n mukaan kulkuneuvoa esteen avulla pysäytettäessä estettä ei saisi käyttää siten, että siitä voi aiheutua erityistä vaaraa. Säännös tarkoittaisi ensinnäkin, että esteenä ei saisi käyttää sellaista esinettä, kulkuneuvoa tai rakennelmaa, josta voisi törmäyksen yhteydessä aiheutua erityistä vaaraa. Toiseksi säännös tarkoittaisi, että estettä ei saisi käyttää siten, että se ei olisi törmäyksen välttämiseksi riittävän aikaisin havaittavissa. Säännös ei siten estäisi esimerkiksi koko ajoväylän katkaisevan esteen käyttöä, jos este olisi riittävän ajoissa havaittavissa.

Kulkuneuvon pysäyttämisestä annetun asetuksen 16 §:n 2 momentissa säädettiin, että kulkuneuvoa voidaan käyttää esteenä muodostamalla sen avulla suoja kohteen, esimerkiksi saattueajoneuvon, ja sitä kulkuneuvolla uhkaavan väliin. Säännöksen on katsottava sisältyvän esteen 2 §:n mainittuun määritelmään, joten erillinen suojaamistarkoitusta koskeva säännös on tarpeeton.

12 §. Kiilaaminen ja kiinniajaminen

Muiden kulkuneuvon pysäyttämisessä käytettävien menetelmien tapaan myös kiilaaminen ja kiinniajaminen määriteltäisiin asetuksen 2 §:ssä. Asetuksen 12 §:ssä säädettäisiin erityisesti näiden menetelmien käyttöä koskevista rajoituksista ja niiden käytössä huomioitavista seikoista aiemman kulkuneuvon pysäyttämisestä annetun asetuksen 19–20 §:ää pääasiallisesti vastaavasti.

13 §. Piikkimatto

Pykälässä säädettäisiin piikkimaton käytöstä pääosin aiemman kulkuneuvon pysäyttämisestä annetun sisäasiainministeriön asetuksen 14 §:ää vastaavasti. Muun liikenteen pysäyttämisessä tai ohjaamisessa olisi erityisesti huomioitava vastaan tuleva liikenne. Asetuksen 8 §:n perustelujen mukaisesti säännöksessä ei enää mainittaisi erityisedellytyksiä piikkimaton käyttöön moottoripyörän pysäyttämiseksi. On selvää, että piikkimaton 2 §:n määritelmässä mainitun käyttötarkoituksen ja toisaalta moottoripyörän ja mopon ominaisuuksien vuoksi menetelmän käyttäminen moottoripyörän tai mopon pysäyttämisessä voi tulla kyseeseen vain poikkeuksellisissa olosuhteissa.

14 §. Menetelmät vesikulkuneuvon pysäyttämisessä

Pykälässä säädettäisiin vesiliikennelaissa (463/1996) tarkoitetun vesikulkuneuvon pysäyttämisessä käytettävistä menetelmistä. Voimakeinot olisivat kulkuneuvon pysäyttämisestä annetun aiemman sisäasiainministeriön asetuksen 22 §:n 3 momentissa mainittuja vastaavia.

15 §. Raidekulkuneuvon ja ilma-aluksen pysäyttäminen

Pykälässä säädettäisiin raidekulkuneuvon pysäyttämisessä noudatettavasta menettelystä. Lisäksi pykälä sisältäisi ilma-aluksen pysäyttämistä koskevan, lähinnä informatiiviseksi katsottavan säännöksen. Pykälän 1 momentin mukaan raidekulkuneuvoa pysäytettäessä poliisin tulisi tarvittaessa ottaa yhteyttä kyseisen kulkuneuvon liikenteenohjauskeskukseen ja neuvotella erikseen käytettävissä olevista pysäytyskeinoista. Raidekulkuneuvolla tarkoitettaisiin junaa, metrojunaa, raitiovaunua ja muuta vastaavaa raiteilla liikkumaan tarkoitettua kulkuneuvoa, vaunua tai laitetta. Siten esimerkiksi raitiovaunun tai metrojunan pysäyttämisessä yhteydenotto liikenteenvalvontakeskukseen ei kaikissa tilanteissa välttämättä olisi tarpeellista.

Pykälän 2 momentti sisältäisi informatiivisen viittaussäännöksen ilmailulakiin (864/2014) sekä puolustusvoimien virka-avusta poliisille annettuun lakiin (781/1980). Muun muassa poliisin oikeudesta puuttua ilma-aluksen kulkuun säädetään ilmailulain 167 §:ssä. Puolustusvoimien poliisille antamasta virka-avusta esimerkiksi rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2–7 kohdassa tai 2 momentissa tar-

koitetun rikoksen estämiseksi tai keskeyttämiseksi säädetään puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetussa laissa.

16 §. Tarkemmat määräykset

Pykälän mukaan Poliisihallitus antaisi tarvittaessa tarkempia asetuksen täytäntöönpanoa koskevia poliisihallinnon sisäisiä määräyksiä. Säännös olisi lähinnä informatiivinen siitä syystä, että asetuksen soveltamisalaan kuuluviin asioihin liittyvien määräysten ja ohjeiden antaminen kuuluu Poliisihallituksen tehtäviin jo poliisin hallinnosta annetun lain (110/1992) nojalla.

17 §. Voimaantulo

Asetus ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä toukokuuta 2015.

Sisäministeriön poliisiosasto pyysi asetusluonnoksesta lausunnot Poliisihallitukselta, Poliisiammattikorkeakoululta ja poliisilaitoksilta. Lausuntojen johdosta asetusehdotukseen tehtiin tarpeelliseksi katsottuja täsmennyksiä ja lisäyksiä.

Toimivalta: Poliisilaki (872/2011) 9 luvun 10 §:n 2 momentti